

vesebbet követel, mint hogy a törvényhozók ismerjék el a könyvtárak társadalmi fontosságát, és hogy Turingia tartománya, valamint nagy- és kisvárosai olyan könyvtárakat üzemeltessenek, amelyek megfelelnek bizonyos szabványoknak. Sikerül-e majd megnyerni a politikai többséget e szerény terv támogatására? Még ebben sem lehetünk biztosak.

(Autoref. alapján)

06/304

COYLE, Karen: The automation of rights = J.Acad. Librariansh. 32.vol. 2006. 3.no. 326-329.p. Bibliogr. a jegyzetekben.

A digitális jogkezelés automatizálása

Digitalizálás; Szerzői jog

Manapság gyakran hallani a „digitális jog” kifejezést, bár nem egészen világos értelemben. A fogalom körüli zavar abból adódik, hogy három összefüggésben emlegetik – a szellemi tulajdonnal, a számítógépes ellenőrzéssel és a licencekkel, szerződésekkel kapcsolatban is. Ráadásul, kisebb kivételektől eltekintve, a jog nem különbözteti meg az analóg és a digitális hordozón megjelenő műveket. Igaz, már e téren is elmozdulást látunk, különösen a számítógéptől el nem különíthető (tehát hálózaton továbbítható) dokumentumoknál.

Legtöbbször a „digitális jog” kérdéskörével a „digitális jogkezelésen” (digital rights management, DRM) keresztül szembesültek először. Elterjedtek az olyan számítógépes megoldások, amelyek fizikailag megakadályozzák licencfeltételek megszegését. A könyvtárak, miközben saját használóiuk érdekében és információközvetítő szerepük védelmében tárgyalásokkal igyekeznek szerződéseket kötni, aggodalommal figyelik az olyan technikai megoldások előretörését, melyek a tartalmakat korlátlanul a tulajdonos ellenőrzése alá rendelik. Újabban azonban számukra kedvező irányba is mutatnak változások.

A digitális forrásokhoz fűződő, jól definiált jogok még a szerzői jogi szabályozásból is hiányoznak. A nemzeti jogrendszerek közül az amerikai tér ki a számítógépes programokra (a tulajdonos készíthet biztonsági másolatokat). Kimondottan a digitális források védelmével egy, a Szellemi Tulajdon Világszervezetének (WIPO) hatvan tagja által aláírt szerződés foglalkozik. Ez megtiltja a fájlok technikai védelmének (jelszó, titkosítás stb.) feltörését, bármilyen jogi adat eltávolítását (pl. a használat feltételei), de azt is, hogy a forrást szerzői vagy címadattal más kiegészítse. Kimondja, hogy az adatok szerkesztett összeállításai – mint például az adatbázisok – szellemi termékek, és szerzői jogi védelmet kell, hogy élvezzenek. A joghézagot számos ország a szerzői jog megfelelő kiterjesztésével igyekszik megszüntetni. Az EU-ban és az USA-ban egyaránt arra törekednek, hogy a digitális forrásokat, mint a mai nemzedék kulturális termékét, minél inkább bevonják a kötelezpéldány-szolgáltatásba.

A hiányos jogi környezetben eközben elterjedtek a digitális szerződések. Ide tartozik minden hitelkártyás művelet is. Az elektronikus adatcsere-szabványt (Electronic Data Interchange, EDI) teljes ágazatok használják üzleti tranzakcióik lebonyolítására. Ha az áru digitális dokumentum, akkor egybeolvad magával a szerződéssel, ahogy a tranzakció is a szállítással. A digitális szerződések a jogokat különböző formákban tartalmazhatják a szerzői jog egyszerű deklarációjától a szabványos jogleíró nyelvig (Rights Expression Language, REL). A REL adatelemei már képesek támogatni az automatikus döntéshozatalt, előfizetés esetén például meghatározzák, hogy az elektronikus folyóirat mely részegységei illetik meg a könyvtárat.

A digitális források értékesítői azt szeretnék elérni, hogy a használatnak is különös feltételei legyenek, sőt a szerződést technikailag is be lehessen tartatni. Az Adobe jogkezelő rendszere már képes a PDF-fájlok jelszavas vagy nyomtatás elleni védelmére, illetve, ellenkező irányban,